

Sygn. akt IV CSK 653/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa H. L.

przeciwko J. J.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 września 2015 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 6 lutego 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I (pierwszym)
podpunktach "a" i "c", punktach III (trzecim) i IV (czwartym)
i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu
do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2014 r. Sąd Apelacyjny - uwzględniając w części apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 23 kwietnia 2013 r. - pozbawił wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 19 sierpnia 2004 r., sygn. akt [...], wykonalności odnośnie do kwoty 55167,42 zł.

Sąd ustalił, że pozwany wynajmował od powódki lokal mieszkalny w okresie od października 1995 r. do lutego 1999 r., i za ten okres nie uiścił należnego miesięcznego czynszu w wysokości 200 zł i 600 USD. W tym okresie powódka wraz z konkubentem pożyczycy od pozwanego kwotę 50000 zł. Termin jej zwrotu kończył się z upływem dnia 29 kwietnia 1999 r. Pożyczka ta była zabezpieczona wekslem *in blanco* wystawionym przez powódkę. W dniu 22 maja 2003 r. pozwany uzupełnił ten weksel na sumę 94965,75 zł, z datą płatności przypadającą na dzień 30 maja 2003 r. Na tę sumę składała się kwota 50000 zł z należności głównej oraz kwota odsetek ustawowych liczonych od dnia 30 kwietnia 1999 r. Wydany na podstawie tego weksla nakaz zapłaty na rzecz pozwanego J. J. Sąd Okręgowy w G., w sprawie [...], wyrokiem z dnia 19 sierpnia 2004 r. utrzymał w całości w mocy. Powódka pismem z dnia 4 stycznia 2008 r. złożyła oświadczenie o potrąceniu swojej wierzytelności z tytułu czynszu z wierzytelnością objętą wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 19 sierpnia 2004 r., sygn. akt [...].

Sąd Apelacyjny uznał, że skutek oświadczenia powódki o potrąceniu złożonym w piśmie z dnia 4 stycznia 2008 r. nastąpiło wzajemne umorzenie wierzytelności z tytułu czynszu z wierzytelnością objętą wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 19 sierpnia 2004 r., sygn. akt [...], tj. wierzytelnością wekslową do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c.).

Skarga kasacyjna pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w części uwzględniającej apelację powódki - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 233 k.p.c., art. 498, 502 k.c., i zmierza do uchylenia tego wyroku w zaskarżonej części i w tej części przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny pozbawił w części wykonalności wyrok Sądu Okręgowego w G., w sprawie [...], zaopatrzony w klauzulą wykonalności, utrzymujący w mocy nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla uzupełnionego przez pozwanego w dniu 22 maja 2003 r., na sumę 94965,75 zł, z datą płatności przypadającą na dzień 30 maja 2003 r. U podłoża tego rozstrzygnięcia legł pogląd, że przez oświadczenie powódki zawarte w piśmie z dnia 4 stycznia 2008 r. o potrąceniu wierzytelności z tytułu czynszu doszło do umorzenia tej

wierzytelności z wierzytelnością wekslową objętą wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 19 sierpnia 2004 r., sygn. akt [...].

Godzi się zauważyć, że powództwo z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. zapobiega wykonaniu takiego wyroku, który w chwili jego wydania był zgodny z prawem, a przestał prawu odpowiadać na skutek nowo powstałego stanu prawnego. W myśl tego przepisu dłużnik może w drodze procesu żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub w części, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło, przy czym gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może powództwo oprzeć także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy.

Prawo materialne określa, kiedy zobowiązanie wygasa, skoro zaś art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. nie wyłącza wypadku wygaśnięcia zobowiązania wskutek potrącenia, przeto i ta przyczyna wygaśnięcia może być podstawą tego powództwa. W następstwie potrącenia następuje bowiem wzajemne umorzenie obu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c.). Dopuszczalność potrącenia jest jednak czasowo ograniczona przedawnieniem. W myśl art. 502 k.c. wierzytelność przedawniona może być potrącona jedynie wówczas, jeżeli w chwili, gdy potrącenie stało się możliwe, przedawnienie jeszcze nie nastąpiło. Możliwość ta następuje wówczas, gdy występują kumulatywnie wszystkie przesłanki jakie wymienia art. 498 § 1 k.c. (tzw. stan potrącalności).

Skarżący zarzuca Sądowi Apelacyjnemu naruszenie powyższych przepisów, przez przyjęcie istnienia tzw. stanu potrącalności w sytuacji, w której ostatnie ze świadczeń okresowych należnych powódce, w ocenie tego Sądu, przedawniło się w lutym 2002 r., podczas gdy termin płatności weksla uzupełnionego w dniu 22 maja 2003 r. został wyznaczony na dzień 30 maja 2003 r. Inaczej, w warunkach, gdy wierzytelność z tytułu czynszu się przedawniła a wierzytelność z weksla jeszcze nie istniała.

Powódka domagała się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w sprawie [...] z tym uzasadnieniem, że wierzytelność objęta zapadłym w tej sprawie wyrokiem uległa umorzeniu na skutek jej oświadczenia zawartego w piśmie z dnia 4 stycznia 2008 r. o potrąceniu swojej wierzytelności z tytułu czynszu z tą wierzytelnością.

Niewątpliwie, żądanie powódki pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w sprawie [...] znajduje uzasadnienie w wiążącym ją z pozwanym stosunku wekslowym. Utrzymany w mocy w tej sprawie nakaz zapłaty był bowiem oparty na wystawionym przez powódkę wekslu *in blanco* uzupełnionym przez pozwanego w dniu 22 maja 2003 r. Przeto zasadnie zarzuca skarżący, że błędnie Sąd Apelacyjny przyjął istnienie tzw. stanu potrącalności w sytuacji, gdy w świetle poczynionych ustaleń wierzytelność z tytułu czynszu przedawniła się a wierzytelność wekslowa jeszcze nie istniała. Dalej, że błędnie przyjął, iż

doszło do wygaśnięcia wierzytelności objętej wyrokiem w sprawie [...], tj. wierzytelności wekslowej wskutek oświadczenia powódki złożonego w piśmie z dnia 4 stycznia 2008 r. uzasadniającego pozbawienie tego wyroku wykonalności.

Skoro Sąd Apelacyjny rozstrzygając w sprawie wyszedł z odmiennych założeń zaskarżony wyrok nie mógł się ostać.

Ubocznie, relacja między stosunkiem, z którego wynika wierzytelność wekslowa (stosunkiem wekslowym), a stosunkiem leżącym u jego podstaw (stosunkiem podstawowym) jest złożona. Z jednej strony, czynność prawna będąca źródłem stosunku wekslowego jest czynnością abstrakcyjną, co oznacza, że ważność tej czynności nie zależy od istnienia i prawidłowości stosunku podstawowego (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2004 r., IV CK 712/03, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 143). Z drugiej jednak strony, wykonanie jednego z tych stosunków pociąga za sobą, ze względu na ich ścisły związek funkcjonalny, tożsamość celu gospodarczego, wygaśnięcie także drugiego z nich; w każdym razie - gdy tak jak w niniejszej sprawie - weksel nie był przedmiotem obrotu z udziałem osób trzecich, wierzyciel nie może na podstawie weksla uzyskać więcej praw niż przysługuje mu w ramach stosunku podstawowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN 25/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 117). Mimo więc odrębności stosunku wekslowego i stosunku podstawowego oraz pewnej niezależności tych stosunków, regułą jest wygaśnięcie obu przez wykonanie - także w drodze egzekucji - jednego z nich (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2012 r., II CSK 548/11, OSNC 2013, nr 2, poz. 19). Również przez potrącenie, jak wskazano, o ile istniałby tzw. stan potrącalności. Przy czym, według przepisów art. 498 i 499 k.c. sam zbieg wierzytelności nie powoduje *ex lege* potrącenia; umorzenie wierzytelności wzajemnych następuje dopiero z mocy jednostronnego oświadczenia dłużnika, a oświadczenie to - określone w przepisach prawa materialnego - wywołuje skutki materialnoprawne polegające na stworzeniu nowego, określonego stanu materialnoprawnego.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.